

РИЗИК-МЕНЕДЖМЕНТ І ЙОГО РОЛЬ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКУ

Анотація. Розглянуто питання місця та ролі системи ризик-менеджменту в сучасній банківській діяльності, основні етапи процесу ефективного управління банківськими ризиками й методи їх уникнення.

Аннотация. Рассмотрены вопросы места и роли системы риск-менеджмента в современной банковской деятельности, основные этапы процесса эффективного управления банковскими рисками и методы их избежания.

Annotation. The place and the role of risk management in modern banking are examined. The main stages of the process of effective banking risk management and methods to avoid them are considered.

Ключові слова: валютний ризик, ризик-менеджмент, етапи управління, методи уникнення, прогнозування.

Питання забезпечення стабільності банківської системи набули останнім часом підвищеної уваги. Одним з ключових напрямів досліджень цієї статті є систематизація процесу управління банківськими ризиками.

Щоб досягти успіхів у сфері діяльності, яка характеризується підвищеною ризиковістю, банкам необхідно створювати та розвивати системи управління ризиками. Серед видатних вітчизняних та закордонних вчених, які займалися дослідженням банківських ризиків, слід виділити К. Редхеда, С. Хьюса, Л. Шустера, А. Шумського та В. Коваленка [1; 2]. Система управління ризиками – це науково-методичний комплекс заходів відносно управління банківською установою, націлених на виявлення та оцінку ризику, використання специфічних прийомів і методів з метою створення умов для стійкого функціонування банку, максимізації власного капіталу, виконання вимог клієнтів і партнерів банку та забезпечення прибуткової діяльності [1].

При аналізі ефективності системи ризик-менеджменту доцільно використовувати як основний методологічний інструмент системний підхід, який фокусує увагу не тільки на банківській системі, а й на навколишньому середовищі. При цьому центральним поняттям системного підходу є поняття "система", яка становить множину елементів, що знаходяться у взаємодії, відносинах, зв'язках та завдяки цьому є цілісною [2]. Ефективність системного підходу у формуванні положень ризик-менеджменту полягає в ефективній взаємодії між частинами системи. Таким чином, система ризик-менеджменту є сукупністю взаємопов'язаних та взаємозалежних етапів, кінцевою метою яких є мінімізація ризиків.

Процес управління ризиками складається з таких етапів (рисунок):

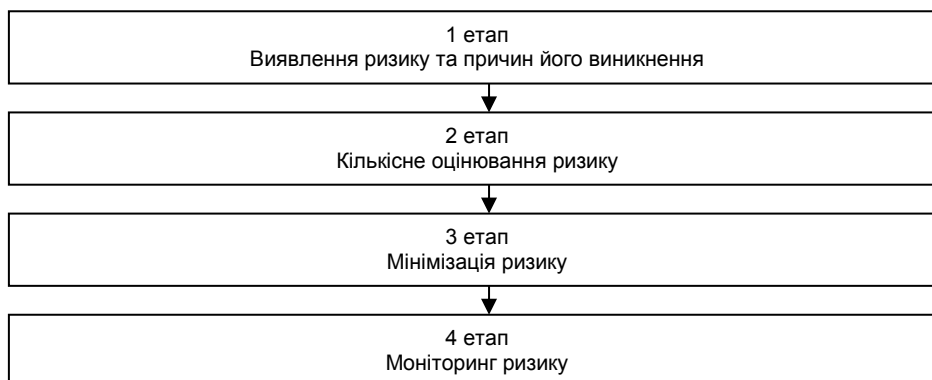

Рис. Процес управління ризиками

Основним методом виявлення ризику виступає комплексний аналіз банківських операцій, яким притаманний ризик та аналіз зовнішніх факторів, що впливають на їх утворення та зміну ризику. В межах такого аналізу отримують уявлення про фінансову стійкість банківської системи, існуючі тенденції її зміни, у тому числі при можливому негативному впливі зовнішнього середовища [3].

непрямі показники ризиковості діяльності, обчислені, як правило, у формі фінансових коефіцієнтів за даними публічної звітності;

аналітичні показники (індикатори), призначені для оцінки конкретного виду ризику у процесі внутрішнього аналізу діяльності банку.

Оцінювання фінансових ризиків за допомогою методів статистичного аналізу є одним із найпоширеніших підходів до вирішення цього питання. Він ґрунтується на тому очевидному факті, що сукупна дія ризиків, на які наражається банк у процесі своєї діяльності, у підсумку позначається на зміні показників його дохідності (прибутковості), а це дає підстави трактувати варіацію (мінливість) доходів як узагальнювальний показник ризиковості фінансової діяльності [2]. У процесі внутрішнього аналізу статистичні показники доцільно використовувати лише як допоміжні індикатори ризику.

Одним із важливих інструментів у процесі оцінювання та управління ризиками є аналіз сценаріїв альтернативних варіантів, за якими можуть розвиватися події в майбутньому. Такий аналіз базується на оцінці періоду часу, упродовж якого банк наражається на конкретний вид ризику, а також ступеня впливу ризику та ймовірності його реалізації. Це дає змогу визначити, які ризики і якою мірою може взяти на себе банк, а також з'ясувати, чи виправдає очікувана дохідність відповідний ризик.

Важливим етапом кількісного оцінювання ризику є установлення меж допустимого ризику для окремих банківських операцій, підрозділів, фінансової установи в цілому. Виправданий, або допустимий, ризик розглядається як необхідний складник стратегії і тактики ефективного менеджменту.

Під допустимим розуміють такий ризик, реалізація якого не загрожує життєдіяльності банку, а випадкові збитки менші за очікуваний прибуток і розмір спеціальних резервів, призначених для відшкодування можливих втрат. Верхня межа допустимого ризику для банку обчислюється як сума сформованих резервів і розрахункового значення прибутку. Межі допустимого ризику кожний банк установлює самостійно, керуючись обраною стратегією управління.

Ризик більш загрозливий для банку, порівняно з допустимим, називають критичним. Критичний ризик характеризується такими втратами, розміри яких перевищують резерви та очікуваний прибуток. Верхня межа критичного ризику визначається розмірами капіталу банку. У разі реалізації критичного ризику банк не лише не отримає прибутку, а й може втратити власні кошти.

Якщо можливі наслідки реалізації ризику сягають рівня, вищого за критичну межу, то йдеться про катастрофічний ризик. Цей ризик призводить до банкрутства банку, його закриття та розпродажу активів.

У випадках, коли рівень реального ризику перевищує допустимі межі, необхідно його знизити, застосувавши відповідні методи управління.

Методи управління банківськими ризиками поділяються на [2]:

методи уникнення банківських ризиків, сутність яких полягає в ухиленні від ризикованої банківської діяльності. Такі методи не є поширеними, оскільки, уникаючи ризику, банк позбавляє себе поточного та майбутнього прибутків;

методи зниження банківських ризиків, такі, як: методи удосконалення організаційної структури, підвищення кваліфікації персоналу, удосконалення технічних засобів, диверсифікації, лімітування, моніторингу та контролю;

методи самостійного протистояння банківським ризикам – покриття збитків за рахунок власних коштів (прибутку або коштів власних резервних фондів);

методи передання (трансферту) банківських ризиків, такі, як: страхування, хеджування, продаж активів та сек'юритизація, консорціуми та паралельні кредити, договори гарантії та поруки, факторинг та лізинг.

Якщо ж рівень ризику з якоїсь причини не вдається мінімізувати, керівництво банку може прийняти рішення про його обмеження шляхом обмеження обсягів операцій, у зв'язку з якими виникає ризик, і (або) скороченням періоду часу, впродовж якого банк наражається на відповідний ризик. Обмеження обсягів операцій забезпечує зменшення розмірів можливих втрат, а скорочення ризикового періоду дає змогу знизити ймовірність настання негативної події.

Протягом останнього десятиріччя, прагнучи отримати значну частку ринку в галузі банківської діяльності, не враховуючи такий важель ринку, як ризик, більшість вітчизняних банків зазнали значних проблем, тому питання ризик-менеджменту останнім часом набули підвищеної уваги.

Ризик-менеджмент, як мобільний напрям банківської діяльності, повинен адекватно відповідати сучасним тенденціям розвитку у банківській сфері, бути готовим протистояти кризі, адаптуватися до майбутніх змін, слугувати своєрідним механізмом захисту інтересів банку від неплатежів та необхідною умовою для вибору оптимальних, мотивованих рішень.

Наук. керівн. Дзеніс В. О.

Література: 1. Шумский А. Общие принципы создания эффективной системы управления рисками в коммерческом банке / А. Шумский // Банковский менеджмент. – 2007. – № 2. – С. 21–29. 2. Рэдхэд К. Управление финансовыми рисками / Рэдхэд К., Хьюс С. – М. : ИНФРА-М, 2009. – 288 с. 3. Коваленко В. В. Методичні підходи до діагностики і моніторингу фінансової стійкості банківської системи / Коваленко В. В. // Актуальні проблеми економіки. – 2006. – № 11. – С. 193–199. 4. Шустер Л. Управление банковскими рисками / Л. Шустер // Проблемы теории и практики управления. – 1993. – № 4. – С. 99.